

Finn Gyllstrøm, spesialkonsulent ved Østnorsk kompetansesenter, er glad for at tilbudet med hjelpetelefon til spilleavhengige kommer i drift i løpet av våren.

Hjelpelinje for spilleavhengige

Sykehuset Innlandet HF, Sanderud skal drive den planlagte hjelpetelefon for spilleavhengige her i landet.

Hjelpetelefon skal være et lavterskeltilbud som skal hjelpe mennesker i krise. Et sted der spilleavhengige og pårørende kan henvende seg for å få informasjon og råd om hvordan man kan gripe fatt i problemet, og hva slags muligheter som finnes.

Østnorsk kompetansesenter på Sanderud er utpekt til å ha et nasjonalt ansvar for spilleavhengighet. Lotteritilsynet er pålagt å følge opp negative sider ved pengespill, som for eksempel å informere om spilleavhengighet. På bakgrunn av det, har Kultur- og kirkedepartementet fordelt oppgavene med den nye telefontjenesten som et samarbeidsprosjekt mellom Sykehuset Innlandet HF, Sanderud og Lotteritilsynet.

Hjelpetelefonen er et prøveprosjekt som skal gå ut 2004. Det er satt av 2,2 millioner kroner til prosjektet som skal finansieres av Lotteritilsynet, Norsk Tipping og Rikstoto. – Det er veldig positivt at hjelpetelefonen

nå kommer i gang. Det viktigste er at vi får samlet alle henvendelsene fra folk med spilleproblemer. I dag ringer fortvilte folk rundt omkring på leting etter hjelp, nå kan alle ringe det samme nummeret. I den andre enden av røret sitter fagfolk og tar i mot samtalen. De skal informere om hvilke muligheter som finnes for spilleavhengige her i landet, sier spesialkonsulent ved Østnorsk kompetansesenter Finn Gyllstrøm.

Gyllstrøm håper og tror at hjelpetelefonen vil bidra til at det blir enklere for folk med spilleproblemer å ta kontakt. – Jeg håper at etter hvert som hjelpetelefonen blir kjent og tas i bruk, vil det avdekke hvor stort behandlingsbehovet for spilleavhengighet er her i landet. Jeg tror at hjelpetelefon på sikt kan føre til et bedre tilbud. Spesielt til ungdom som det i dag ikke finnes noe behandlingstilbud til, sier Gyllstrøm.

Et stort ungdomsproblem

MINST 11 000 UNGDOMMER i Norge sliter i dag med alvorlige spilleproblemer. Det kom frem i rapporten "Underholdning med bismak", som er laget av Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring, på oppdrag fra Lotteritilsynet. Til sammen 12 000 ungdommer på ungdomskoler og videregående skoler har svart på spørsmål om deres forhold til pengespill

DETTE ER DEN FØRSTE omfattende kartleggingen som er gjort for å finne ut hvor stort problemet er for ungdom, og funnene er svært urovekkende, mener spesialkonsulent Finn Gyllstrøm ved Østnorsk kompetansesenter. Nå planlegger kompetansesenteret forebyggende tiltak rettet mot ungdomsklubber.

Pårørende til spilleavhengige

LANDETS FØRSTE PÅRØRENDEGRUPPE til spilleavhengige ble startet i Tromsø i februar. Lill Tove Bergmo tok initiativet og er nå i gang med gruppa. Østnorsk kompetansesenter støtter prosjektet økonomisk det første året. Også i Oslo er det startet en pårørende gruppe og det arbeides med å starte en gruppe i Alta. – Pårørende til spilleavhengige lider. De har et behov for å snakke med andre i samme situasjon, derfor er pårørendegrupper viktig, sier Finn Gyllstrøm.

Ludomanikonferanse

CIRKA 100 DELTOK på den tredje nordiske konferansen om spilleavhengighet som ble arrangert i Odense i midten av mars. Mye dreide seg om ungdom og spilleavhengighet under konferansen. Finn Gyllstrøm ØKS har vært med på alle de tre konferansene. Han konstaterer at stadig nye folk interesserer seg for feltet. – Det viktigste med denne typen konferanser er å øke kunnskapen om spilleavhengighet i det profesjonelle hjelpeapparatet, sier Gyllstrøm. Neste konferanse blir arrangert på Lillehammer i mars 2004.

Flertallsmisforståelsen

ET SENTRALT FENOMEN i rusforebyggende arbeid blant ungdom er den såkalte "flertallsmisforståelsen". Østnorsk kompetansesenter har laget et rusforebyggende undervisningsopplegg om dette fenomenet. Denne misforståelsen indikerer at ungdom kan ha en direkte feilaktig oppfatning av hva annen ungdom mener, tenker og gjør. Forskning viser at de ungdommene som tror andre drikker mye, drikker selv betydelig oftere enn de som undervurderer andres bruk av alkohol. Det er viktig å gi anledning til å korrigere slike misforståelser og helst før ungdommen har begynt med rusmidler.

UNDERVISNINGSOPPLEGGET ER RETTET MOT 8. klasse og sendes ut til ungdomsskolene i fylkene Østfold, Akershus, Hedmark og Oppland. Du kan også bestille opplegget direkte fra oss. Ta kontakt med Kari K. Flatby på telefon 62 58 15 62.

Seminar om prosjektutvikling

ØSTNORSK KOMPETANSESENTER ARRANGERER I april seminar om prosjektutvikling relatert til rusforebyggende arbeid i kommunene. 8. april holdes seminaret i Oslo på Rainbow Hotell Opera. Atle Holstad ved ØKS skal snakke om kriterier og strategier for prosjektarbeidet i kommunene. Leder av kompetansesenteret Kåre Rørhus skal holde et foredrag om prosjektarbeid og prosjektutvikling, han vil belyse temaene med eksempler. Per Holth, forsker ved SIRUS, skal holde et innlegg om resultat-evaluering av forebyggingsprosjekter.

Medvirkning – muligheter – mestring

FOR FJERDE GANG arrangerer Østnorsk kompetansesenter en større nordisk konferanse om rusmisbruk og psykiske lidelser. Konferansen finner sted på Lillehammer. Medvirkning, muligheter og mestring er stikkord for innholdet på konferansen.

PÅMELDINGSFRISTEN er satt til 31. mars. Du kan melde deg på til Anne B. Tomter på telefon 62 58 15 68, eller Wenche Schøyen 62 58 15 67.

Trygg Oppvekst er et modningsprogram for barn og ungdom. Formålet er å bidra til at barn, unge og deres foreldre skal kunne mestre hverdagen bedre.

Satser på Trygg Oppvekst

Atle Holstad reiser rundt og informerer ansatte i kommuner om prosjektet Trygg Oppvekst.

"Rusproblemer handler ikke om rusmidler, men mer om hvordan unge har det med seg selv og sine omgivelser. Skolen bør rette mer oppmerksomhet mot elevenes totale oppvekstmiljø og blant annet ta opp hvordan de skal takle valgstuasjonene de kommer opp i." Dette skrev Rusmiddel-direktoratet i 1998 og dannet bakgrunnen for prosjektet Trygg Oppvekst.

Østnorsk kompetansesenter har Trygg Oppvekst som et hovedsatsningsområde innenfor rusforebygging i 2003 og 2004. Ansvar for programmet har IOGTs Juniorforbund og Avdeling for helse og sosialfag ved Høgskolen i Østfold. Kompetansesenteret går aktivt inn med økonomisk støtte, veiledning til kommunene, prosesslederopplæring og en evaluering av programmet.

Hva er Trygg Oppvekst?

Trygg Oppvekst er et bredt forebyggingsprogram beregnet for barn og unge. Det dreier seg i hovedsak om å tilby et program som kan gi barn og unge et verktøy i forhold til mange av de utfordringene de møter i oppveksten. Arbeidsformen som benyttes i Trygg Oppvekst er samtale i

grupper. De unge møtes i grupper på seks-åtte personer åtte ganger av tre timer. Alle gruppene ledes av en kvalifisert kursleder som står for tilrettelegging, instruksjon og prosessledelse. Gruppene følger et strukturert program over gitte temaer. Et pedagogisk utviklingsprogram hvor alle kan delta uansett bakgrunn.

Foreldre med

Det er imidlertid ikke nok å bare arbeide med barn og unge. Foreldre skal også inn i prosessen. I Trygg Oppvekst finns det derfor et parallelt program for foreldrene. De får innsikt i de temaene og arbeidsmåtene som nyttes i forhold til barna deres. Foreldrene møtes på samme måte, ved for eksempel skolens foreldremøter to ganger av to-tre timer.

Prøveprosjekt

Trygg Oppvekst skal nå prøves ut i seks kommuner. Kommunene er Våler, Hobøl, Sarpsborg, Gjøvik, Nord-Fron og Øyer. Prosessledere skal utdannes og prosjektet skal prøves ut i skoleklasser og eventuelt i ungdomsklubber.

"Rusproblemer handler ikke om rusmidler, men mer om hvordan unge har det med seg selv og sine omgivelser"

Artikler fra Rus- og psykiatriprosjektet

Anne Landheim og Kjell Bakken har begge forfattet artikler om ROP-undersøkelsens resultater (Rus- og psykiatriprosjektet). Til sammen har det til nå kommet ut tre artikler. De to siste er nylig publisert i de internasjonale tidsskriftene *European Addiction Research* og *Alcohol and Alcoholism*. ØKSnytt presenterer her sammendrag av artiklene oversatt til norsk.

Gender differences in the prevalence of symptom disorders and personality disorders among poly substance abusers and pure alcoholics. Substance abusers treated within two counties in Norway.

AUTHORS: LANDHEIM A.S.*, BAKKEN K. * & VAGLUM P. # EUROPEAN ADDICTION RESEARCH 2003;9:8-17

Sammendrag

FORMÅLET med artikkelen er å belyse forekomsten av symptomlidelser (siste 12 måneder) og personlighetsforstyrrelser blant rusmisbrukere til behandling i russektoren i Hedmark og Oppland. Et sentralt spørsmål var om vi fant kjønnsforskjeller i forekomsten av psykiske lidelser og om det var forskjell mellom stoff- og alkoholmisbrukere. Utvalget ble inndelt i fire kliniske grupper: Kvinnelige og mannlige stoffmisbrukere og kvinnelige og mannlige alkoholmisbrukere. Hvorvidt disse gruppene skilte seg fra hverandre når det gjaldt forekomst av ulike typer psykiske lidelser ble også belyst.

METODE: Utvalget omfattet rusmisbrukere som kom til behandling ved tre poliklinikker og seks institusjoner innenfor russektoren i Hedmark og Oppland i tidsrommet september 1997 til desember 1998 (n=260). Composite International Diagnostic Interview (symptomlidelser) og Millons Clinical Multiaxial Inventory (personlighetsforstyrrelser) ble benyttet for å kartlegge psykiske lidelser.

RESULTATER: Psykiatriske symptomlidelser (85%) opptrådte hyppigere enn personlighetsforstyrrelser (72%). Angstlidelser (78%) og depresjoner (36%) var de vanligste symptomlidelsene. De vanligste personlighetsforstyrrelsene var unnvikende (40%) og passiv-aggressiv (38%). Kvinner sammenlignet med menn hadde en høyere forekomst av depresjoner (55% vs. 28%, $p<0,001$), posttraumatiske stresslidelser (28% vs. 11%, $p<0,001$) og spiseforstyrrelser (11% vs. 1%, $p<0,001$). Følgende personlighetsforstyrrelser forekom hyppigere hos stoffmisbrukere enn hos alkoholmisbrukere: antisosial (47% vs. 18%, $p<0,001$), passiv-aggressiv (47% vs. 32%, $p=0,05$) og borderline (40% vs. 18%, $p=0,01$). Alkoholmisbrukerne hadde oftere en avhengig personlighetsforstyrrelse sammenlignet med stoffmisbrukerne (26% vs. 13%, $p=0,01$). Kvinnelige stoffmisbrukere skilte seg ut fra alle de andre ved å ha høyere forekomst av depresjoner, spesifikke fobier, posttraumatiske stresslidelser og borderline personlighetsforstyrrelse. Mann-

lige stoffmisbrukere hadde oftere enn alle de andre antisosial personlighetsforstyrrelse og lavest forekomst av kluster C lidelser. Kvinnelige alkoholmisbrukere hadde oftere depresjoner og kluster C lidelser enn alle de andre. Mannlige alkoholmisbrukere hadde lavest forekomst av symptomlidelser, særlig depresjoner og posttraumatiske stresslidelser. Schizoid personlighetsforstyrrelse forekom oftere hos mannlige alkoholmisbrukere sammenlignet med alle de andre.

KONKLUSJON: Vi fant en høy forekomst av psykiske lidelser i hele utvalget. Mange av de som var til behandling i russektoren, hadde behov for et tjenestetilbud der både den psykiske lidelsen og rusmisbruket ble behandlet samtidig. I tillegg fant vi forskjeller når det gjaldt forekomsten av ulike typer psykiske lidelser blant alkoholmisbrukere og stoffmisbrukere og blant kvinner og menn. Dette viser viktigheten av et differensiert behandlingstilbud som kan ivareta ulike behandlingsbehov.

Primary and secondary substance misusers: Do they differ in substance-induced and substance-independent mental disorders?

AUTHORS: K. BAKKEN, A.S. LANDHEIM AND P.VAGLUM. IN: ALCOHOL & ALCOHOLISM 2003. 38:54-59

Sammendrag

FORMÅLET med artikkelen er å undersøke om det er kliniske forskjeller mellom de primære rusmisbrukerne (første rusdiagnose minst ett år før første symptomlidelse) og sekundære rusmisbrukere (første rusdiagnose minst ett år etter første symptomlidelse).

METODE: Utvalget bestod av 287 rusmisbrukere som var til behandling ved institusjoner og poliklinikker i russektoren i Hedmark og Oppland i tidsrommet fra september 1997 til desember 1998. Symptomlidelsene ble kartlagt ved hjelp av Composite Internationale Diagnostic Interview. I utvalget var 17% primære rusmisbrukere, 76% sekundære rusmisbrukere.

De resterende 7% hadde første rusdiagnose og første symptomlidelse samme år, og disse ble ekskludert fra analysene.

RESULTATER: Livstidsforekomsten av symptomlidelser som ikke var rusutløste var på 90%, og 42% hadde en rusutløst symptomlidelse i tillegg. 5% hadde kun rusutløste symptomlidelser. Blant primære rusmisbrukere var det en overvekt menn (90,7% vs 63,3% $p=<,001$). Antall ikke rusutløste symptomlidelser var lavere hos primære rusmisbrukere enn blant sekundære (gjennomsnitt 2,4 vs 4,4 $p=,003$). Sekundære rusmisbrukere var oftere kvinner og hadde mer affektive lidelser enn primære rusmisbrukere (74,9% vs 53,5% $p=,005$), sosial

fobi (57,6 vs 34,2 $p=,010$), spesifikk fobi (62,1 vs 21,4 $p=<,001$) og tvangslidelser (10,6 vs 0,0 $p=,026$). Det var ingen forskjell på primære og sekundære rusmisbrukere i forhold til antall rusutløste symptomlidelser eller i type og antall rusmidler.

KONKLUSJON: De kliniske forskjellene mellom primære og sekundære rusmisbrukere var små. Behovet for behandling av ikke rusutløste symptomlidelser var tilstede både hos primære og sekundære rusmisbrukere. Resultatene gir ikke grunnlag for å si at primær/sekundærdistinksjonen er nyttig i forhold til rusmisbrukere som har symptomlidelser.

Skrivestipend

ØKS har invitert behandlere ved Sykehuset innlandet HF, Sanderud til å søke skrivestipend.

Psykiske lidelser og rusmisbruk har gjennom ROP-Sanderud blitt satt på dagsorden på sykehuset. Det er igangsatt ulike tiltak for å styrke behandlernes kompetanse på dobbeltdiagnoser. Et eget undervisningsprogram, utprøving av behandlingsmodellen "På vei til et bedre liv" og hospitering mellom avdelingene er noen av disse tiltakene. I den forbindelse ble det utlyst seks skrivestipendier på 40.000 kroner.

11 søknader

Ansatte på Sanderud med erfaring fra pasientarbeid og medlemmer av Mental Helse i Hedmark ble invitert til å delta. Det kom inn 11 søknader og de seks som ble tildelt stipendier er: Kjell Nordby, Terje Tørrisen, Bjørn Stensrud, Karin Riiber Linde, D8 v/Helge Bjørnsen, Mental Helse Hedmark v/Gro Beston.

Erfaringer

Formålet er å få erfaringer og refleksjoner i forbindelse med rusmisbruk og psykiske lidelser. Temaene som ønskes belyst er: Mental helse sin erfaring med Sanderud sitt behandlingstilbud for pasienter som har både et rusmisbruk og psykisk problem. Forslag til hvordan behandlingen av pasienter med både rusmisbruk og psykiske lidelser kan bli bedre, og beskrivelse av hva som eventuelt fungerer bra. Noen beskrivelser av konkrete pasienterfaringer.

Eget hefte

De skriftlige bidragene skal samles i et felles hefte som skal utgis i Sykehuset Innlandet, Sanderud sin skriftserie. De som har fått tildelt skrivestipend vil ikke være alene om arbeidet. Skriveprosjektet skal koordineres av en redaksjonsgruppe som består av de som har mottatt stipend i tillegg til Anne Landheim, Kjell Bakken og Kåre Rørhus fra ØKS. Målsettingen med arbeidet er å styrke kunnskap og kompetanse om behandling av dobbeltdiagnoser.

Nye nummer av AproposRus

VIRKSOMHETSLEDERNE ved landets syv kompetansesenter har bestemt at bladet AproposRus skal gis ut i seks nummer fordelt over en toårsperiode. Det skal gis ut tre utgaver i 2003 og

tre i 2004. Neste nummer kommer ut i slutten av mai. Apropos rus skal være norgesnettets talerør og ha fokus på det som skjer innenfor kompetansesentrene i Norge.

REDAKSJONEN BESTÅR AV: Ansvarlig redaktør Bjørn Bremer, Nordlandsklinikken, redaktør Carina Kaljord, Nordlandsklinikken, redaksjonsmedarbeidere Marit Vasshus, Rogaland A-senter og Kari Vold Jensen, Østnorsk kompetansesenter.

Ny kommunikasjonsrådgiver

KARI VOLD JENSEN (36) ble ansatt som kommunikasjonsrådgiver ved Østnorsk kompetansesenter fra 1.1.03. Kari er journalistutdannet fra Høyskolen i Bodø og har lang erfaring fra journalistikk i nordnorske medier. Hun har også halvannet års erfaring som tekstforfatter i et reklamebyrå. Hennes ansvarsområder er blant annet å informere media om viktige saker innenfor feltet, produsere ØKSnytt og annet informasjonsmateriell. Hun har også ansvaret for kompetansesenterets nettside.

Ny prosjektleder

SIV ØVERÅS er ansatt i 50 prosent prosjektleder stilling ved Østnorsk kompetansesenter. Siv er utdannet sosiolog fra universitetet i Oslo og har jobbet mye med evaluering av prosjekter. Siv er bosatt i Oslo og har 50 prosent stilling i FAFO og 50 prosent ved ØKS. Ved kompetansesenteret skal hun kartlegge alle dobbeltdiagnosetiltak her i landet. Hun skal blant annet skaffe til veie en oversikt over alle behandlingstiltakene og deres organisasjonsmodeller. Prosjektet skal gå ut 2006.

Kort om ØKS

Østnorsk kompetansesenter dekker 88 kommuner i Østfold, Akershus, Hedmark og Oppland og er størst av totalt sju kompetansesentere i Norge.

ØKS arbeider med:

- Spilleavhengighet
- Rusmisbruk/psykiske lidelser
- Forebygging
- Generell rusproblematikk

Aktuelle målgrupper er fagfolk som arbeider med rus- og avhengighetsspørsmål ute i kommunene, institusjonene og spesialisthelsetjenesten.

ØKS skal styrke og utvikle kompetanse blant annet gjennom å undervise, stimulere til erfaringsutveksling og dele ut prosjektmidler.

Ansatte

- Leder kompetansesenter Kåre Rørhus: kare.rorhus@sanderud-sykehus.no
- Konsulent merkantil Anne Bjørnstad Tomter: anne-b.tomter@sanderud-sykehus.no
- Kommunikasjonsrådgiver Kari Vold Jensen: kari.vold.jensen@sanderud-sykehus.no
- Spesialkonsulent/undervisning Wenche Schøyen: wenche.schoyen@sanderud-sykehus.no
- Spesialkonsulent/forebygging Kari K. Flatby: kari.flatby@sanderud-sykehus.no
- Spesialkonsulent/prosjekt Atle Holstad: atle.holstad@sanderud-sykehus.no
- Spesialkonsulent/spilleavhengighet, Finn Gyllstrøm: finn.gyllstrom@sanderud-sykehus.no
- Seniorrådgiver-forsker/dobeltdiagnoser, Anne S. Landheim: anne.landheim@sanderud-sykehus.no
- Seniorrådgiver-forsker/dobeltdiagnoser, Kjell Bakken: kjell.bakken@sanderud-sykehus.no
- Spesialrådgiver (20%), Knut Boe Kielland
- Prosjektleder (50%), Siv Øverås

ØKSnytt – utgis minst 4 ganger årlig av:

Østnorsk kompetansesenter
rus • avhengighet

Rusmiddelavd., Sykehuset Innlandet HF Sanderud
Postboks 68, 2312 Ottestad
E-mail: kompetansesenteret@sanderud-sykehus.no
www.rus-ost.no

Tekst og foto:
Kommunikasjonsrådgiver Kari Vold Jensen
Layout/førtrykk: Typisk, Elverum

Trykk: Grafisk Senter Grøset. Opplag: 1000

Ettertrykk ønskes med oppgivelse av kilde.